

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ausführliche Schwedische Grammatik

Dieterich, Udo Waldemar

Stockholm [u.a.], 1840

Ur: Ödmanns Hågkomster från Hembygden och Skolan.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62596)

förändra Riksstyrelsens åldriga former? Han känner sig vara skyldig fäderneslandet att bestrida ett förhastadt antagande af denna lag, som hans välgörare föreslagit; vara skyldig honom, att söka afvända från hans person och hans rykte de följder, hvartill han fruktade att det kunde leda. Han fyller sin pligt; ser sina framställningar beveka den ädelmodige konungen och vinna dess högaktning, men vara vanmäktige att hejda händelsernas fart; suckar, och har styrka att förblifva Gustafs vän.

Sång-gudinnorna, som förljufvat den föregående tiden af Gustaf den Tredjes lefnad, göto minnets och hoppets tröst öfver den sista oroliga. De hade lugnat, de kunde ännu lugna sinnena, och ett nytt samhällsskick skulle då, kraftigare än det äldre, befastas af inrättningar, renade från de störtades fel. Det har skett; men han, som det ifrigast önskade, fick icke sjelf bestämma den nya byggnad, som vi, efter ytterligare förstöringar, sett uppföras. Efterverlden, som upptäcker de för samtiden ofta osynliga länkarne i statshändelsernas kedja, skall finna hvad vi för den frihet vi njuta, äro skyldige den hvälfning, som kostade Gustaf den Tredje sällheten och lifvet.

Ur: Ödmanns Hågkomster från Hembygden och Skolan.

Ordning, arbetsamhet och stillhet voro från förra tider här så rotfästade, att allt utgjorde ett urverk utan lod. Dock hade detta hus sina vissa nöjen, som bibehålla åldrens stämpel och förtjena sin beskrifning.

Julen var det förnämsta. Man beredde sig dertill i god tid och afbidade denna högtid med längtan. En Julafton var ett slags årligt Jubileum och firades på följande sätt. Då bestods ingen middag. Man samlades omkring en stor kettil, i hvilken kokades skinkor, bringor &c. Måltiden utgjordes af mjukt bröd,

som doppades i flottet. Klockan 2 eftermiddagen uppeldades badstugan med björkved, och ett äkta finskt bad tillagades. Drängarna badade vid första värmen, som ansågs mindre helsosam. Dernäst infann sig Prosten med sin Adjunkt och undertecknad. Man afklädde allt, och kläderna lades utanför dörren i fria luften. Hvar och en intog en lafve, i mån af den hetta han åstundade. Hela ämbare kallt vatten gjöts på den uppglödgade ugnen, som uppgaf en stekande imma, mot hvilken den häftigaste sirok var att anse såsom en förfriskning. Efter några minuter begynte den nakna och på blotta brädet utsträckta kroppen starkt svettas. Då gafs åt den badande en i ljumt vatten doppad björklöfsqvast, med hvilken han immerfort gisslade sig värre än den argaste Capuciner munk, tilldess huden blef eldröd såsom en kokad kräfta. Derefter nedsteg man och satte sig på ett bräde, hvarest en dräng, med sina barbariska näfvar, företog tvättningen från hufvud till fot, och slutligen gjöt öfver hufvudet en full skopa varmt vatten. Här var således icke ett österländskt bad, hvares lenhet och behag så mycket upphöjes, utan ett bad à la Tartare i bokstaflig mening. Ändtligen intogos kläderna utur kölden, som ofta steg till 12 å 16 grader, och man påklädde sig dem utan minsta olägenhet. Vid hemkomsten fann man uppbyggade sängar, i hvilka man lade sig med kläderna. En lätt svettning följde, och man uppfriskade sig med gammalt Mars-öl, försötadt med honung och kryddadt med anis, tillika med sönderbetadt julbröd. Döttrar och pigor badade slutligen på samma sätt. Skymningen var redan inne, förrän allt detta för sig gått. Omkring klockan 5 å 6 upptändes en blossande julbrasa, och råghalm inbars, som, till minst 6 tums höjd utbreddes öfver hela golfvet och den låg till dess trettendedagen förbigått, då den utbars, genom tramp förvandlad till boss. Derefter klädde sig hela huset såsom till ett bröllop. Prosten och hans fru voro värdfolk, och barnen med tjenstfolk bemöttes såsom julgäster. Borden dukades. Ett ljus upptändes för hvarje person. Prosten höll ett litet tal och utbad öfver huset en lycklig helgd. Prostinnan presenterade brännvinsbröd och Prosten serverade bränn-

vinet. En gemensam bordsbön lästes, och man satte sig till bords såsom till en af första kyrkans kärleksmåltider. Öfverallt strålade en stilla glädje och förnöjsamhet. Måltiden öppnades med starkt pepprad lutfisk. Derpå frambars julsoppan, som endast gafs denna afton, och förmodligen endast i detta urgamla hus. Den var kokad på ryggen af nyss slagtrade svin, med mjölk och var oändligt mäktig. Vidare kom julgröten, såsom i hela christenheten brukligt är, beströdd med anis och socker, samt på ytan prydd med utplanterade russin. Midt uti gröten var en grop, uti hvilken lades smör, som smälte af gröten värma. Alla åto gröten ur fatet, och ägde efter behag doppa sin sked uti medelpunkten, som kallades smörhålan. Steken bestod af färska refbensspjäll, och måltiden slutades med torta. På tienstefolkets bord, som i samma ordning serverades, stod dessutom ett stenfäfat med kokade bondbönor, öfver hvilka var gjutet det flott, som vid kokningen afskummades. Detta fat var en moralisk erinran, att ingen borde äta sig så mätt, att han icke orkade ännu förtära en böna. Också tog hvarje person en sådan, sedan han slutat sin måltid.

Då man uppstått från bordet, sjöngs: "Lofvad vare du Jesu Christ," och gemensam aftonbön hölls. Alla ljusen släcktes, utom Prostens och Prostinnans, som brunno hela natten, men till förekommande af våda, sattes på golfvet i en kopparkettel. Dessa ljus tillåts icke att putsas af ljussax. Man hade en fornsägen, att om de brunno orörde, så skulle, vid det ögonblick, då Kristus föddes, lågan dela sig i tu. Några hade varit så nyfikna att de utvakat denna tidepunkt, och det händer verkligen ganska naturligt, att lågan i ett oputsadt ljus delas för ett ögonblick. Detta var en Catholsk qvarlefva, och hade sitt ursprung från munkarne, som vakade Julnatten och gjorde denna anmärkning till religionssak.

Man gick till sängs, och Julmorgonen klockan 2 ringdes första gången. Andra gången ringdes klockan 3, och ottesången begyntes kl. 4. Såsom den årstiden sällan var slädföre, samlades socknens ungdom till fots. För hvarje gård hade man tillagat

ett ofantligt bloss, som kallades *Tanne*, och bars antändt för sällskapet att upplysa mörkret. Det var en verkligt skön syn att, omkring kl. 4, se dessa bloss från alla sidor nalkas, åtföljde af muntra kyrkogångare. Det var en förnyelse af Roms Tædæ. Vid ankomsten till kyrkan formerades af dessa bloss ett ofantligt bål. Hvar och en ökade det med qvarlefvän af sitt bloss, så att hela kyrkovallen syntes i full brand.

Julottans gudstjenst firades så, att man, vid dagens gryning, under kommunionen sjöng: Den signade dag. Aldrig kunde större glädje framlysa vid någon andakt, än vid denna psalm. Den kunde endast jmföras med Grekiska kyrkans jubel vid påskdags-utropet: *Christus är uppstånden!*

Efter slutad gudstjenst kl. 9 f. m. spisades strax middag, och man tog med en god middagssömn ersättning för morgonens högtidlighet. *Snibbskålarna* sträckte sig den dagen äfven till husets drängar.

Julhögtiden tillbragtes sedan med oskyldiga nöjen. Julkalasen inföllo och allt andades glädje. Vår tids kortspel och valsning utgöra allt. Men forntiden var outtömlig på omskiftande förnöjelser. Man såg nästan alla de lekar, som förekomma i den bekanta visan *) och många flera, som der icke ingått. Åtskilliga gammaldagsdånsar omvexlade med pantlekar. Man dansade vid sång, som hade namn af Julvisor. Sången bestod ej blott af toner, utan af ord, som förenades med aktion. Dansarna bestodo merendels af ringdansar, vid hvilka vissa personer vaxelvis agerade. Än föreställdes fririer, med bifall eller korg; med låtsad enträgenhet och lika låtsad ovilja, som ändtligen förvandlades till medlidande; och allt slutades med bröllop, så att omsider hela sällskapet bestod af idel hjonelag. Mången flicka stod der flera resor brud, utan någon minsta jalusie. Vid melodien af folie d'Espagne dansades en rätt artig ringdans, på det sätt att mankønet immerfort avancerar åt höger och fruntimren åt vester, samt vid hvart möte fattar hvarandra under armen, gör en

*) Juleklubben; Stå på stubben, Draga gränja; Torka malt, o. s. v.

half svängning. Denna oupphörliga ordning, med synbaraste oordning är icke oangenäm. Man hade ock flera pantomimdansar. T. ex. dansen föreställde en väfnad, sällskapet delades partals i tu, och paren skiftevis emot hvarandra korsades, än med upphöjda händer öfver, än med nedfällda hufvud under de mötandes händer. Detta föreställde väfstolens skäl vid trampningen. Emellan hvart par lupo barnen såsom skottspolar. När man hvilade anställdes sittlekar af hundrade förändringar, dels med panter, som alltid förvarades af Prostinnan och återlöstes med domens verkställande, ofta sinnrika nog; dels med tillhviskade frågor på hvilka den å andra sidan sittande hviskade svar, utan att känna frågan. Vid detta allt iaktogs den strängaste vård öfver ungdomens seder. Prosten sjelf var närvarande långt på morgonen, och minnet af hans fordna ungdomsnöjen lyste i hans anletsdrag.

---

*Ur: Minnesteckning öfver Axel Arvid Raab,
af B. v. Beskow.*

Den humoristiska sidan af Svenska vitterheten har, som bekant, sin egentliga glans af Bellman, och i den plastiska delen deraf står han alldeles ensam. Visserligen saknas ej mer hos oss, än annorstädes, humoristiska målningar, icke sällan mästerliga i sitt slag; men det förblifver till det mesta vid målningen, då åter hos honom figurerna äro idel rörliga Dædalus-bilder. Ty icke är det ensamt förträffligheten af hans naturteckningar, som göra Bellman, såsom skald, så stor. Andra hafva målat naturen med drag, som föga eftergifva hans. Glädjens lustbägare, skämtets fyrepilar och inbillningens solar hafva blifvit kastade af andra, till en förvånande rikedom. Men på Bellmans poetiska himmel gå stjernor upp och ned, alla med egna namn och igenkänningstecken. Han har ej skildrat lifvets ljussida. Tvertom.